

PASAKOJIMAS APIE VEIKALUS LIETUVIŲ TAUTOS SENOVĖJE

[...]

Karės su gudais. Tame pačiame laike Rimgaudas, didysis Lietuvos kunigaikštis, platino ir stiprino savo valstybę pietuose. Regėdami gudų kunigaikščiai kas dieną Lietuvos galybę plečiantis skaugėjo¹, jog jau lietuviai ne vien pagonimis, bet ir krikščionimis ėmė valdyti. Tarp kitų kunigaikščių pervis Dovydas, kunigaikštis Lucko, tas, patelkęs Sviatoslavą, brolių didžiojo gudų kunigaikščio Jurgio, Leoną, kunigaikšti Volynijos, ir Dimitrą, kunigaikštį Drucko, prie tų dar pasamdė palaucius, kokiam pasirėdymui daug laiko reikėjo. Rimgaudas taip pat nuo savo pusės, sutraukęs kareivius iš Aukštosios ir Žemosios Lietuvos kiek galėdamas, sustojo į abazą² santekly Dzitvos ir Nemuno upių, kurioje vietoje galėjo kariauti prieš daug didesnę kariauną. Atėję gudai su visa savo galybe gulė ant lietuvių, prasidėjo kruvina ir didžiai maringa mūša: ragotinės vien paškėjo lūždamos, o kardai ir kalavijai žiebavo, vyrai kai ažuolai abiem pusėm virto, vienok lietuviai atgrūdo gudus, kurie, vėl susirindoję³, gulė kartas po karto ant lietuvių, bet paliko atgrasiais; jau karvietė nuskleista svieta⁴, žirgais ir ginklais niūksojo, o mūšos galo dar nebuvo, ilgainiui gudai pradėjo gurti ir nebuskubėjo taip veikiai vėl susirindoti. Rimgaudas, tą pamatęs, žiebų⁵ veikumu gulė ant suniukusių gudų. Čia jau neb mūša, bet pjūtis prasidėjo: kaipogi gudai, suniukę, painiodamies su kitas kitu, virto po kojų lietuvių pergalėtojų, pačiuo kunigaikščiu Sviatoslavas ir Dimitras paliko karvietėj beklaksančiu su daugybe kitų karvedžių. Gudų žirgai, ginklai, vežimai, karės padargą ir pabūklės – visa teko pergalėtojams lietuviams į ranką toje garbingoje dienoje. Šiandien dar platūs kapai ir kaimas, nuo tų kapų Mogilna vadinamas, liudija ateinantiems amžiams didžiai rūstą ir kruviną dieną, buvusią toje vietoje. Po tos mūšos lietuviai atgavo savo senąjį rubežių⁶, Rimgaudas išmintingai darė, leisdamas gudams ir lietuviams, kurie buvo gudų krikštą priėmę, sekti savo tikyba, arba vierą⁷, tiktai įsakymus lietuvių valdžios liepė klausyti.

Garsas tos pergalės lietuvių nusigaudė galutinėse Europos. Lietuvių pergalingi pulkai po tos pergalės ėjo stačiai į krivičius ir tenai užėmė Polocko pilį, kurioje iki šiolei Lietuvos kunigaikščiai rėdės, dabar su Lietuvos ūke būtina sunėre⁸.

18. Karės su kalavijonimis ir kitais vokiečiais

Ant tokios lietuvių laimės vokiečiai Padaugavy ir Rygoje ausis skliautė ir skelbė visai Europai, jog tuojau bus galas krikščioniškam tikėjimui nuo pagonų, jei krikščionys neateis ant veikios pagalbos. Vilhelmas, vyskupas Mutinų, siuntinys popiežiaus, meilavo Teutonijos vyskupų, kad skatintų griešninkus⁹ apsiženklinti kryžium ir eiti pagonų kariauti už pakūtą¹⁰. Pats popiežius nuo savo pusės

¹ Jautė kartėlj, apmaudą. (Red.)

² Į pulką. (Red.)

³ Sustoję į eilę. (Red.)

⁴ Žmonėmis. (Red.)

⁵ Žaibų. (Red.)

⁶ Ribas, sienas. (Red.)

⁷ Papročius. (Red.)

⁸ T. Narbut, Dz. st. nar. lit, t. IV, p. 70, 72, 73. (Aut. past.)

⁹ Nuodėminguosius, nuodėmių darytojus. (Red.)

¹⁰ Atgailą. (Red.)

taip pat skatino, žadėdamas visų didžiausiems griešninkams atlaigus tokius pat, kokius gavo tie, kurie ėjo grabo išganytojo mūsų ir žemės šventos atvaduoti ir atimti nuo pagonų. Taip suskatintas, svietas Teutonijos plūdo į Rygą krikščionų gelbėti: tuojau jomylista Danenbergas atvedė vieną kariauną kryžium apženkintų krikščionų, arba kryžievių, antrą kariauną tokių pat meldžionų atvedė garsus karvedys Teodorikas iš Haseldorfo, trečiąją kariauną vedė patelktas Jaroslavas, kunigaikštis pleskavionų ir kitų gūdų, į ketvirtąją kariauną mistras Volkvinas ir vyskupas Rygos Mykolas sutraukė visus galinčius ginklą pakelti; visos tos sunertos į vieną darė taip didelę kariauną, kokios vokiečiai nuo savo atėjimo nebuvo turėję. Su ta galybe vokiečiai vylės sutrupinti valdžią didžiojo Lietuvos kunigaikščio Rimgaudo, visą Lietuvą į tyrą apversti ar prisuokti lietuvius krikštytis ir į savo vergus paversti. Volkvinas, mistras kalavijonų, buvo visų vyriausiu karvedžiu tos kariaunos, kuri, perėjusi Daugavą upę, liepė per Žemgalius skinti tiesiai kelią ir taisyti; nei girios, nuo amžių suaugusios, nei versmės ir balos, nei upės niekur jos neužturėjo nuo kelio, stačiai vedančio į Kernavę. Perėjusį Nemunėlį upę tarp šios dienos Šenbergo ir Radviliškio, ėmė deginti kaimus ir terioti¹¹, bet niekur nesutiko ginkluoto lietuvio. Rimgaudas, kuriam visa buvo žinoma, traukė karvedžius ir kunigaikščius, kurie vedė rimtus pulkus lietuvių iš tolimos tolimesnės Lietuvos linkan pietinės šalies Šventosios upės. Rimgaudas, numanydamas, jog vokiečiai stačiai eina ant Kernavės, ryžos patogioje vietoje jiems kelią užstoti: kaipogi sustojo į abazą dešinojį šaly Lėvens upės tarp šios dienos ūlyčių, vadinamų Tiltagaliais ir Karsakiškiu, taip jog dešinąjį sparną lietuvių glemžė senovė labai balota upė Kamna, iš ežero tekanti, kairysis jų sparnas ties Karsakiškiu uždengtas buvo vingiu Lėvens upės, kursai ir užpakalį lietuvių dengė. Vieta buvo būtinai pavėdi¹² į vietą Mogilnos mūšos. Čia Rimgaudas galėjo drąsiai laukti daug stipresnio neprieteliaus¹³. Vos išėję vokiečiai į lygius laukus išvydo lietuvių vėliavas ir paparčius blizgančius, o kariauną jų trakšančią jau rindose. Vokiečiai ėmė rindoti savo kariauną priderančiose vietose po savo vėliavomis ir paparčiais. Kad jau visa buvo rindose, mistras Volkvinas, iššokęs į priešakį kariaunos ant žirgo žibančiuose šarvuose, ant kurio šalmo raudonos trūsos krutėjo, sušuko: „Dabar, broliai, laikas į mūšą stoti! Mūsų goda¹⁴ to reikalauja. Pamušę pagonis, su džiaugsmu namo pagrįšime.“ Visa kariauna vokiečių sušuko: „Šv. Mauricijau, šios dienos patrone, padėk mums!“ Lietuviai vėl savo dievų meldė pagalbos, o jų žirgai trypdami žvingavo ir tuo jiems laimę reiškė ir vilty tvirtino. Vokiečiai iškėlė savo vėliavas ir paparčius, o mistras Volkvinas davė ženklą į mūšą. Visų pirma iššoko iš abiejų pusių narsieji kapotis, tiems išnykus, lietuviai išleido vylyčias¹⁵, kai krušą išbėrė ant virstančios ant savęs vokiečių sienos, kurią atrėmė savo siena, vokiečiai vėl antgulė siena, kurią lietuviai vėl atrėmė siena. Žemė tarsi linko po kojomis kariaujančių, baisus susidaužimas sienos su siena, bet dar baisesnis galas tai sienai, kuriai iširus kai nuo mūro reikėjo dar atsisukti; lietuvių sienoje niekur perglytos, niekur negalima buvo vokiečiams lietuvių sieną apsiausti, kuo narsiau daromi antpuoliai ir kuo stipriausiai apšarvuotais kareiviais, niekaip negalėjo lietuvių sienos perlaužti. Jau šūsnyš suverstų žirgų, svieta, garsių garsesnių karvedžių gulėjo karvietė, nuo pirmosios adynos¹⁶ mušantis iki saulei ant medžių viršaus svirstant, dar nebuvo pergalės. Tą matydamas mistras Volkvinas ir pažvelgęs į saulę vadina į vardą šv. Mauricijaus visų narsiuosius kalavijonis ir kryžievius; apskleistas tais vyčiais, su vėliava savo zokano¹⁷ puolė į patį vidurį lietuvių sienos, norėdamas ją perlaužti, bet pats Volkvinas su keturiomis dešimtėmis ir aštuoniais kalavijonimis sukniusto nuo brūklių lietuvių, ir brostvinė¹⁸ vėliava zokano nukrito; antros sienos, po tų einančios, toksai pat galas buvo. Vokiečių kariauna pradėjo gurti, o jos užpakaly dulkės rūkti – ženklas, jog jau skrieja šalin. Tame akimojy Rimgaudas gulė su visa savo siena ant vokiečių kai perkūnija ir vienu akies mirkterėjimu jotis lietuvių apsiautė vokiečių kariauną. Čia jau ne mūša, nes

¹¹ Naikinti, griauti. (Red.)

¹² Panaši. (Red.)

¹³ Priešo. (Red.)

¹⁴ Garbė. (Red.)

¹⁵ Strėles. (Red.)

¹⁶ Valandos. (Red.)

¹⁷ Ordino. (Red.)

¹⁸ Draugijos, brolijos. (Red.)

pjūtis prasidėjo. Vokiečiai, vienas už kito kliūdami, gelžyti ir variuoti, kniusto ir virto kai ąžuolai po kojų pergalėtojų; jomylista Danenbergas ir karvedys Teodorikas iš Haseldorfo ir kitų garsių vokiečių galą gavo toje dienoje. Lietuviai, kaip narsiai antpuolė vokiečius, dar narsiau juos vijo: nei miškai, nei krūmai negalėjo skriejančių paglemžti nuo smerčio, lietuviai įnirtę, palūžus ragotinei ar kardui atbukus, medžius iš šaknų raustė ir tais skriejančius blaškė, didžiai retas iš krikščionų tą naktį bepargrįžo į Rygą, skelbdamas rūsą galą. Žirgai, ginklai, karės padarga ir vežimai – visa teko lietuviams į nagą. Garbė lietuvių tos pergalės sklyduro galutinėse Europos ir rodė, jog lietuviai turi gerą rėdą¹⁹ ir išmintingą valdymierą^{20,21}.

[...]

Simonas Daukantas, *Raštai*, t. 2, tekstą paruošė B. Vanagienė, knygą sudarė V. Merkys, Vilnius: Vaga, 1976, p. 164–168.

¹⁹ Valdžią. (Red.)

²⁰ Valdovą. (Red.)

²¹ Tas gi tenai gi, t. IV, p. 80. (*Aut. past.*)